Ministerie van Justitie en Veiligheid

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Directoraat-Generaal Oekraiense ontheemden
Afdeling beleid

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Datum
10 oktober 2022

Ons kenmerk
4232181

nota

Langetermijnbeleidskoers opvang ontheemden uit Oekraïne

1. Aanleiding

Op dit moment zijn er bijna 80.000 ontheemden uit Oekraïne in Nederland. Een scenarioschets van Clingendael in opdracht van het kabinet laat zien dat dit aantal gestaag zal toenemen en dat zij naar verwachting nog tot in 2023 opvang zullen behoeven. Daarnaast bestaat de verwachting dat de Richtlijn Tijdelijke Bescherming op 4 maart 2023 verlengd zal worden. Het is daarom wenselijk om beleidskeuzes voor te bereiden voor de langere termijn en de Nederlandse samenleving en ontheemden duidelijkheid te verschaffen over het langetermijnbeleid voor opvang van ontheemden.

2. Geadviseerd besluit

U wordt gevraagd of u instemt met:

I) De richtinggevende beslissing om op alle beleidsterreinen in te zetten op het uitwerken van maatregelen, gericht op de periode 2023-2025, die participatie en zelfredzaamheid van Oekraïners bevorderen zodat hier besluitvorming over kan plaatsvinden.
Bij participatie kan bijvoorbeeld worden gedacht aan doorstroom van Oekraïense kinderen in het Nederlands onderwijs. Bij zelfredzaamheid kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het vinden van werk dat aansluit bij ervaring en diploma's.

II) De afspraak dat de betrokken departementen per beleidsdomein een plan van aanpak met de mogelijke beleidsmaatregelen voor participatie en zelfredzaamheid ontwikkelen dat in november aan MCMS wordt voorgelegd. Voor beleidsdomeinen waar het nog niet mogelijk is om in november uitgewerkte plannen klaar te hebben wordt volstaan met een eerste verkenning en routekaart in november en volgt nadere uitwerking daarna.

III) Het ministerie van J&V zo snel mogelijk de verschillende opties en beleidsmaatregelen te laten uitwerken ten aanzien van a) verblijfsrecht na afloop van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming en b) terugkeer en dit in november te bespreken in de MCMS. Onder de uit te werken opties valt in ieder geval een status voor ontheemden uit Oekraine die vergelijkbaar is met een status als arbeidsmigrant.

Directoraat-Generaal Oekraiense ontheemden
Afdeling Beleid

Datum
10 oktober 2022

Ons kenmerk
4232181

3. Toelichting

Gezien de situatie in Oekraïne en op basis van het rapport van Clingendael is het aannemelijk dat de opvang in Nederland nog langere tijd nodig zal zijn. Het is dus belangrijk om af te wegen welke maatregelen nodig zijn m.b.t. de participatie van Oekraïners in de samenleving. In het geval dat ontheemden uit Oekraïne voor langere tijd in Nederland verblijven, is het verstandig om in te zetten op participatie en zelfredzaamheid. Dit heeft positieve gevolgen voor de Nederlandse maatschappij en bevordert het draagvlak wanneer Oekraïners langere tijd in Nederland verblijven. Bij terugkeer naar Oekraïne is het in het belang van ontheemden dat zij in Nederland actief zijn gebleven en hebben kunnen werken aan hun vaardigheden zodat ze die ook na terugkeer kunnen inzetten voor de wederopbouw van Oekraïne. Wachten met deze maatregelen is daarentegen risicovol; wachten met inzet op participatie kan jarenlange segregatie met bijbehorende maatschappelijke problemen tot gevolg hebben. Conclusie is dat, zowel als Oekraïners na een periode van opvang terugkeren naar Oekraine als wanneer ze uiteindelijk langer in Nederland verblijven, maatregelen op het gebied van participatie en zelfredzaamheid gedurende opvang in Nederland nodig zijn. Om die reden zal door de afzonderlijke departementen een plan van aanpak worden opgesteld met mogelijke beleidsmaatregelen om participatie en zelfredzaamheid te bevorderen.

Op dit moment hebben ontheemden uit Oekraïne recht op tijdelijke bescherming tot 4 maart 2023. Deze tijdelijke bescherming wordt automatisch verlengd met twee keer een half jaar tenzij er op EU-niveau voor wordt gekozen deze te beëindigen. Daarna kan de bescherming nogmaals met een jaar worden verlengd, dus tot uiterlijk 4 maart 2025. Ontheemden die op het moment dat de bescherming afloopt niet willen terugkeren hebben recht op behandeling van hun asielverzoek. Bij ongewijzigd beleid zou de IND mogelijk meer dan 80.000 asielverzoeken moeten behandelen wanneer de EU-richtlijn afloopt. Het is de vraag of het wenselijk is dat al deze asielverzoeken worden behandeld, daarnaast ontbreekt momenteel de capaciteit bij de IND om deze zaken af te handelen. Het realiseren van een dergelijke capaciteit vraagt een aanzienlijke investering. Afhankelijk van de omvang van de groep en het moment waarop de vertrekplicht aanvangt, kan voldoende capaciteit bij de DT&V tevens een uitdaging zijn. Het is van belang om ruim voor het mogelijk aflopen van de richtlijn de consequenties daarvan voor te bereiden en maatregelen te nemen. Hierbij is het noodzakelijk om kritisch te kijken naar de huidige verblijfstatus van ontheemde Oekraïners. Naast de mogelijkheid van behandeling van de asielaanvragen, met verplichting tot terugkeer wanneer die worden afgewezen, is bijvoorbeeld denkbaar om een verblijfstitel te creëren om werkende Oekraïners van een reguliere vergunning als arbeidsmigrant te voorzien. Mogelijk zal hiervoor een verblijfstitel ontworpen moeten worden. Te verwachten is dat het draagvlak van een dergelijke maatregel groter zal zijn naarmate de tijdelijke bescherming langer heeft geduurd. Daarom wordt voorgesteld verschillende opties en beleidsmaatregelen te laten uitwerken ten aanzien van a) verblijfsrecht na afloop van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming en b) terugkeer.

4.1 Politieke context

Er is reeds politieke aandacht voor het feit dat ontheemden door gemeentes worden opgevangen in speciaal daarvoor opgerichte gemeentelijke opvanglocaties in plaats van door het COA. Met het verder uitwerken van maatregelen gericht op participatie en zelfredzaamheid kan er aanvullend aandacht komen voor vermeende verschillen in opvangbeleid tussen ontheemden uit Oekraïne en

asielzoekers. Tevens is het van belang dat er aandacht blijft bestaan voor maatschappelijk draagvlak.

Directoraat-Generaal Oekraiense ontheemden
Afdeling Beleid

Datum
10 oktober 2022

Ons kenmerk
4232181

4.2 Financiële overwegingen
Maatregelen of besluiten met financiële gevolgen worden voorafgaand aan de besluitvorming afgestemd met FIN/IRF en integraal gewogen.

4.2 Krachtenveld
Het is een wens van bestuurlijke partners zoals de gemeenten en veiligheidsregio's evenals de doelgroep zelf om helderheid te verkrijgen ten aanzien van het lange termijn perspectief voor opvang. Ook andere departementen geven aan behoefte te hebben aan een richtinggevende beleidskoers om hiermee aanvullend beleidsmaatregelen te kunnen opstellen. Op basis van de scenario's van Clingendael, welke laten zien dat opvang nog geruime tijd nodig is, is gezamenlijk besloten om in te zetten op het bevorderen van participatie en zelfredzaamheid. Bij uitwerking van de aanvullende beleidsmaatregelen later dit jaar zal nadere politieke discussie plaatsvinden.

4.3 Communicatie
Ik adviseer u de Kamer te informeren over de bovengenoemde punten in de Verzamelbrief opvang Oekraïne.

5. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden
Niet van toepassing